

۲۰۱۹/۰۵/۲۴

گردآورنده: احسان لمر

بخش: شعراء نخبگان و هنرمندان

روح افزا طرزی اولین سکرتر یا منشیه در تاریخ کشور

قبل از همه از دپلومات ورزیده و گرانقدر و بزرگوار جناب دکتور ننگیالی طرزی که دو قطعه فوتوی زیبای خانم روح افزا و همچنان سطور آقای صدیق رهپو طرزی در رابطه به زندگی نامه خانم روح افزا در فیس بوک را برایم ارسال نمودند سپاسگذاری نمایم. ضمناً آقای رهپو هم عین مطلب را به ادرس ایمیل من فرستاده که از ایشان هم ممنون می باشم.

در جهان تنها یک فضیلت وجود دارد و آن آگاهی و خرد است.
و تنها یک گناه و آن جهل و نادانی است.

سردار «غلام محمد خان» از سرداران بارکزی و پسر «رحمدل خان» یکی از پسران سردار «پاینده محمد خان» می باشد او مرد شاعر و عارف بود. و به حضرت ابوالمعانی مرزا عبدالقادر بیدل علاقه و ارادت خاص داشته و در سبک هندی شعر می سرود. وی «طرزی» را به عنوان تخلص شعری اش بر گزید که سپس به نام خانوادگی اولاد و احفاد وی تبدیل شد. دیوان اشعار «غلام محمد خان» سپس توسط پسرش «محمود طرزی» به چاپ رسید که در حدود چهار هزار بیت دارد. دو پسر سردار «غلام محمد خان» هر یک «محمود طرزی» و «محمد زمان خان» خازن الکتب از اواخر قرن 19 تا کنون نام شناخته شده در تاریخ کشور می باشند.

ایشان روزنه ها بسوی تجدد و نو گرائی را در کشور گشودند و در این راه فعالانه سهم گرفتند.

از زنان خانواده «طرزی» «اسما رسمیه» (همسر محمود طرزی)، ملکه «ثریا» و «خیریه» (دختران محمود طرزی)، هم چنان «روح افزا» {منشیه}، خانم «بلیقیس طرزی» (اولین مدیره مکتب مستورات) و «خدیجه طرزی» (مادر خانم رخشانه) برادر زاده هایش هم چون ستاره های درخشان و تابناک در فضای علم و عرفان و فرهنگ کشور درخشیدند. آنها با «مریم» (دختر عبدالباقی خان میمنگی) - «حمیرا» خواهر زاده او (دختر استاد غلام محمد میمنگی) - «آمنه الرسول» (مادر استاد شایق جمال) - «فاطمه» (والده میر عتیق الله) - «عایشه» (بی بی خوری) در خدمت مردم شان قرار گرفته در عرصه معارف و بیداری و بیدارگری سهیم فعال گرفتند. به قول از مرحوم «محمد صدیق طرزی» «محترمه روح افزا از جمله دختران نخبه و با سواد تمام فامیل های سر شناس آن زمان بود» 1

روح افزا طرزی کابل ۱۳۰۴-۱۹۲۵

"محمود طرزی، اسما طرزی همسر او، ثریا طرزی دختر و روح افزا طرزی برادر زاده وی که از تمدن و فرهنگ ترک بهره برده بودند و سنگ واره های سنت و جاهلیت عصر خویش را بشکستند" بی گمان اثر گزاری این شخصیت ها بر شاه امان الله و حمایت او در مقام شاه افغانستان از این فرا کرد ها سر نوشتی را برای این سر زمین رقم می زد که اگر گره افگنان عصر با دست آویزی به دین چون سد سدیدی در مقابل آن نه می ایستادند، امروز ما دانش آموزان دبستان دموکراسی و حقوق زنان و... نمی بودیم بل چون یلان تهمتن در میدان جهانی شدن گپی برای گفتن و اندیشه بی برای [من] خود می داشتیم" 2

"خانم محمود طرزی برای نخستین بار مجله ی ارشاد النسوان را منتشر کرد و بانو ثریا طرزی دختر موصوف که خانم شاه امان الله خان بود انجمن حمایت نسوان را اساس گذاشت و محکمه بررسی شکایات زنان را در برابر مردان شان ایجاد کرد. بدون تردید نهضت زنان در افغانستان که سپس در نیمه ی دوم قرن بیستم با تاریخ پر فراز و نشیب تکامل کرد و نسل نوی از زنان تعلیم یافته و روشن فکر را در جامعه تقدیم نمود در اوائل این قرن با فکر و ابتکار طرزی و خانواده او اساس گذاشته شد." 3

"در ابتدا محمود طرزی در سراج الاخبار صفحه بنام (نامور زنان جهان گشود). بعد از مدتی طرزی نامه یی را از فردی که خود را [خادم الشرع احمدی و چاکر دین محمدی، ملا رفیق ابن المرحوم ملا ابوبکر آخند زاده ابن المغفور ملا صدر الدین آخند زاده] با عنوان {مکتوبی از شهر} در واکتش به نشر ستون (ناموران زنان جهان) در سراج الاخبار به دست می آورد، با ملایمت به پاسخ این فرد که می پندارد زن نصف وجود مرد و بی اهمیت و کم مقدار است، می پردازد. این ملا رفیق می نویسد: "مدیر صاحب، یک طرفه مردان را از خاطر محو کرده، از «زنان نام آور جهان» بحث می راند؟ چون افغان یک طایفه جلیله با حمیت و ذی غیرت و شجیع همت اند؛ هر گاه عوض آن در تعریف توپ و تفنگ و اسلحه و آلات جنگ افزوده می شد بهتر بود."

طرزی در پاسخ ملا رفیق می نویسد: "سبحان الله اگر ما از قدر و قیمت و مزیت و حیثیت آنها بحث می رانیم چه وا ویلا می شنیدیم؟ اگر از احوال حقوق طلبی ها و داستان رزم آزمایی هایی که در این وقت با مردان به میدان مسابقه در آمده اند؛ بحث می رانیم؛ چه چیز ها می دیدیم.

طرزی دلیرانه از اندیشه اش دفاع می کند و روشن می سازد که دین اسلام همان گونه که در تمام شؤون زندگی، عدالت را معیار قرار داده است؛ برای زنان نیز حق داد گرانه یی قایل شده است که در دیگر ادیان هرگز نظیرش را نه می توان یافت." 4

هفته نامه ارشاد النسوان، اولین نشریه یی برای زنان در افغانستان، که صاحب امتیاز و مدیر مسئول آن را «اسما رسمیه طرزی»، همسر محمود طرزی، به عهده داشت، در ماه (حوت) 1299 - (فبروری 1921) به نشرات آغاز نمود. که مدیر این نشریه، روح افزا طرزی، معروف به منشیه بوده است. این نشریه، روی کاغذ نازک پسته یی رنگ در «سرای ده افغانان، کابل به چاپ سنگی می رسید. بیش تر نوشته های ارشاد النسوان، که زیر نظر مسقیم ملکه ثریا همسر امان الله، شاه ترقی خواه، معارف و فرهنگ دوست و بیدارگر کشور، منتشر می شد، مطالب آموزشی برای زنان و دختران بوده. اخبار در باره زنان، آداب معاشرت، آشپزی، خیاطی، تربیت کودک و خانه داری، مهم ترین عناوین این نشریه را تشکیل می داد.

در این نشریه، نام روح افزا به حیث سر محرر درج گردیده است. اما، اسما رسمیه نام خود را با مخفف (ا - ر) و روح افزا که نقش منشی را به دوش داشت، با مخفف (ر - ا) را درج می کردند. البته نباید فراموش نمود که خود محمود طرزی، نقش اساسی را در پیشبرد این هفته نامه داشت.

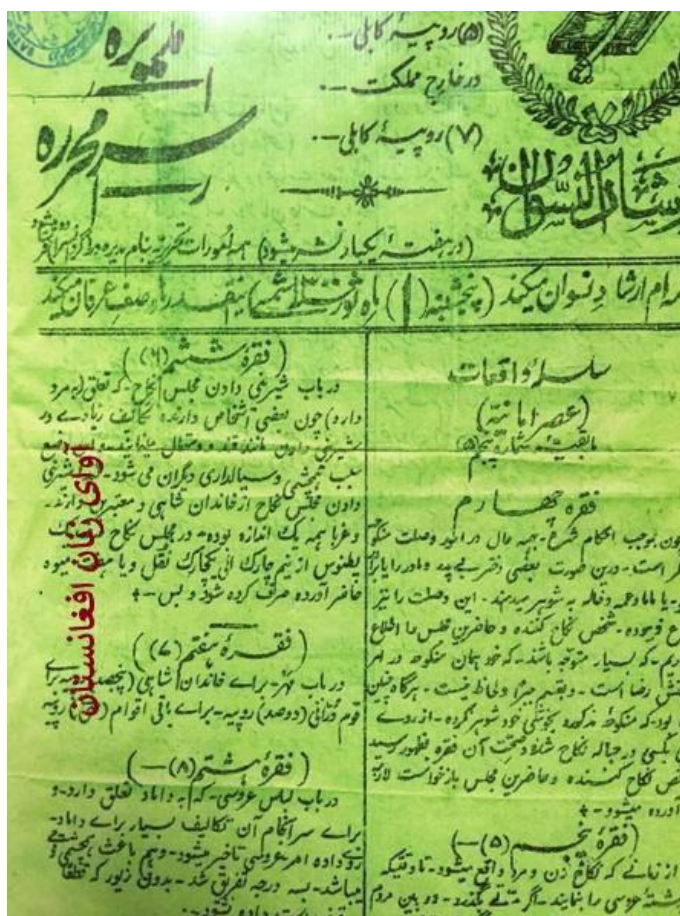
این باور وجود دارد که چون اسما رسمیه که معروف به بی بی عربی بود، ورود کافی به زبان های دری (فارسی) نداشت، بار سنگین نشر ارشاد نسوان به دوش خانم روح افزا طرزی، منشیه، قرار داشت.

در سر نامه این نشریه سروده زیر به دست چاپ می رسید:

**خامه ام، ارشاد نسوان می کند
این قدر ها وصف عرفان می کند**

به صفحه قاموس کبیر افغانستان خوش آمدید

تیم بنیان گذار این قاموس آرزو دارد، داشته های این گنجینه که نمایانگر اصالت افغانستان باستان است شما را تا حد لازم مدد رساند

در این جریده مطالبی چون - خبر ها (داخلی و خارجی) - مقاله ها و تبصره ها (بصورت عمومی) - و هم اطلاعات خاص مربوط زندگی نسوان ملاحظه می شد. به گونه مثال: در یک خبر خارجی از تقرر خانمی بنام «خاده» بحیث وزیر معارف دولت عثمانیه تذکار رفته است.

زیر عنوان «یک تجویز و... (خواننده نمی شود) در خدمت قران کریم) مطلب جالبی را به این گونه آغاز می کند که: دو معلمه در مکتب روی یک کلمه در (قرآن) که در دو مطبعه هند آن وقت نشر شده بود، اختلاف نظر دارند و مدیره مکتب وقتی پاره ها را ملاحظه نمود: «در پاره که در مطبعه لکشو لاهور چاپ شده بود «و ما هم بضارین» نوشته شده بود. به مراق افتاده دیگر پاره های مطبعه را که بدست طلبه بود جمع کرده بعد از ملاحظه و تدقیق معلوم گردید که در پاره ستیم پرس لاهور 180 غلطی و در پاره مطبوعه چهجو سنگ 80 غلطی و در پاره مطبوعه راجپوت پر نتنگ لاهور 38 غلطی به نظر می خورد» 5 که بعد از افشای این راز تصمیم بر آن شد که قران کریم در داخل کشور طبع شود و اعانه جمع شد که شاه امان الله خان (5000 افغانی) و دیگران به قدر وسع و توان خود معاونت نمودند {به نقل از ارشاد النسوان شماره 16، سال اول }

در یکی از عناوین مربوط به عالم نسوان (خوبی های خوب زنان) می خوانیم که: «ای دختران پاک وطن صفا ناک! ما طایفه نسوان بیچاره همگی به مقبولی ساختگی یعنی استعمال رنگ و روغن مبتلا هستیم و تجربتا عرض می کنم که همین سرخی ها و سفیدی ها ... که از خارج به وطن عزیز ما می آید به عوض آن زر و دینار ... ما را می برند به جز از ضرر و خسارات هیچ فایده ندارد ... درست خلقتی چهره ها و سیما های خداداد ... را با چنین رنگها و بو های ضرر ناک خراب نسازید.» 6

«روح افزا بار اول با عبدالرؤف، خان پسر عبدالسمیع خان ازدواج نموده است. بعد از او جدا شده و با سردار عبدالعزیز، پسر سردار عبدالوهاب، والی مزار از دواج نمود. دومی کسی بود که در جنگ علیه ملای لنگ شرکت نموده است. تصویری را که عبدالحکیم و هاب دیده، در پشتش چنین نوشته شده است، «تقدیم به رفیقه حیاتم منشیه صاحبه یادگار شینوار». عبدالعزیز کندک مشر ۱۶ دلو ۱۳۰۲" (برابر هفتم جنوری ۱۹۲۴)، روح افزا همسر دومش بوده است، زیرا او قبلاً با فرحت سلطان، دختر سردار عبدالقادر هم ازدواج نموده بود» 7.

روح افزا، بعد از سقوط سلطنت امان الله خان در حاشیه رانده شد، زیرا ما در تاریخ کشور خواندیم که بریتانیه و روحانیت مرتجع و خانواده نادر خان با محمود طرزی و دوستانش به شدت خصومت داشتند. او زندگی را با تلخی از سر می گذراند. هسرش عبدالوهاب خان به بیماری روماتیزم و فشار خون مبتلا شد. و در (جوزای ۱۳۱۹ - می ۱۹۴۰) در کابل فوت نموده در زیارتگاه عاشقان و عارفان که خانه شان در همان محل بود، به خاک سپرده شد.

روح افزا که پس از مرگ شوهرش در (سال 1947 م) به هرات کوچیده و در خدمت معارف قرار گرفت تا به حیث مدیره مکتب نسوان کار می نمود. او چنان مدیر با تدبیر بود که نظم خاصی را در آن مکتب سامان داد. برخی از هراتیان هنوز هم از این روزگار یاد می نمایند.

او در سال (1329 شمسی - 1951 م)، در هرات با خانواده پسر کاکایش سردار محمد حسین طرزی (پدر صدیق رهپو طرزی) زندگی می نمود. آقای رهپو طرزی می نویسد: «در این میان، من روح افزا را که زن بلند قامت، زیبا، خوش صحبت و بسیار آگاه بود، به یاد دارم.» 8

محمد حسین خان طرزی، بعداً به پاس حرمتی که به دختر کاکایش داشت وصلت نسیمه دخترش را با، عزیز الدین، پسر خانم روح افزا (که از همسر دومش بود). پذیرفت.

روح افزا، پس از مدتی دچار سرطان گلو شد و روز تا روز لاغر و نا توان می شد. از آن قد و قامت بلند، جز پوست و استخوان چیز دیگری بر بدنش نماند. سر انجام به این نتیجه رسیدند که مریض به کابل نزد حبیب الله طرزی، برادرش برای مداوی برود. این گونه، آنان به کابل رفتند که پس از چندی در یکی از سال های دهه (1330 شمسی - 1950 میلادی) وفات نموده و در شهر کابل بخاک سپرده شد. چون حاکمان کشور در زنده نگه داشتن نام نخبه های وطن علاقه یا توجه نداشتند تا کنون از وی کسی یاد نکرده بود.

منابع:

به صفحه قاموس کبیر افغانستان خوش آمدید

تیم بنیان گذار این قاموس آرزو دارد، داشته های این گنجینه که نمایانگر اصالت افغانستان باستان است شما را تا حد لازم مدد رساند

- 1 - پوهنوال کاظم آهنگ - مطبوعات افغانستان در دهه اول استقلال - کابل 1369 ص 73.
- 2 - منیژه باختري - طرزی ها، روشنگري و زنان - کابل ناته شماره 80 سال چهارم سنبله 1387 سپتمبر 2008..
- 3 - محمد اکرم اندیشمند - نقش محمود طرزی در نهضت روشنگري و نوگرایی دهه ی دوم و سوم قرن بیستم - 16 سپتمبر 2008 سایت خاوران.
- 4 - محمد کاظم آهنگ - تعريف و تحليل ژانر های مطبوعاتی سراج الاخبار - ص 10.
- 5 - پوهنوال کاظم آهنگ - مطبوعات افغانستان در دهه اول استقلال - کابل 1369 ص 75.
- 6 - محمد کاظم آهنگ - سير ژورناليزم در افغانستان - کابل 1349 ص 171.
- 7 - صفحه فيس بوک ، صديق رهيو طرزی - جرمني. اول ماه می ۲۰۱۹ع..
- 8 - همان منبع.

به صفحه قاموس کبير افغانستان خوش آمدید

تیم بنیان گذار این قاموس آرزو دارد، داشته های این گنجینه که نمایانگر اصالت افغانستان باستان است شما را تا حد لازم مدد رساند